

wereld maken, het politieke claimen, de pre-tenties van het kritische omarmen? In juxtapositie met de huidige artistieke en kritische praktijken leert het modernisme ons ironisch genoeg misschien veel meer over die duistere ruimte achter onze rug dan we vermoeden of willen aannemen.

Tadeusz Kantor, *Quelque chose*

'Ik draag heel mijn bezit met me mee'...

Afgelopen zomer bezocht ik de tentoonstelling *Das unmögliche Theater* in de Kunsthalle in Wenen, over performativiteit in het werk van Poolse beeldende kunstenaars. Tussen de omvangrijke documentatie en het beeldend werk van theatermaker en verpakingskunstenaar Tadeusz Kantor hing deze prachtige tekening van een clochard. Kantor verbond het motief van de clochard met Albrecht Dürers neushoorn, een quasi-auto-noom wezen waarvan de vitale functies lijken te verdwijnen achter een monsterlijke armatuur: 'Ik ben vooral geïnteresseerd in de ontsporingen en afwijkingen, zijn eigen bestemmingen en de processen waaraan het onderworpen is terwijl het meer en meer onafhankelijk wordt, kwetsbaar tot het ridicule, om uiteindelijk niet meer dan een spoor te worden, uniek in zijn soort.²³' Op basis daarvan ontwierp Kantor kostuums die bestaan uit assemblages van zakken en pakjes, als een parasiet op het menselijk lichaam. De blinde ruimte van het onvertrouwde als een absurd kostuum, vastge-sjord en meegesjouwd als een dik pak op de rug, waaronder het lichaam langzaam verdwijnt. Het is een fascinerend beeld als afsluiter bij deze beschouwingen.

...Ik ontmoette een clochard die, overeenkomstig het motto van zijn clan, 'omnia mea mecum porto', een monsterlijk beladen kameel was; hij droeg vele jassen, dekens, doeken, hoeden, een massa tassen allerhande, groot en klein, uitpuilend, hangend aan touwen en riemen. De nek ingestopt met vele sjaals. Dit alles zwart, versleten en smerig. Op de plaats van een been een uitstekende korte kruik, met een spijker aan het uiteinde, een souvenir van de eerste wereldoorlog. Hij schraagde zichzelf met een stuk van een kleine oude ladder als stok. Geïsoleerd van de buitenwereld door een enorm dikke laag, vanbinnen vastge-maakt, vormde hij een integraal geheel. (...) Tadeusz Kantor, *Quelque chose*, (1963)²⁴

1 Bryan Magee en Martin Milligan, *Beelden van een blinde filosoof*, Amsterdam 2001, p. 242

2 Boris Charnatz en Isabelle Launay, *Entretenir: à propos d'une danse contemporaine*, Parijs 2002, p. 28

3 Irit Rogoff, 'WE. Collectivities, Mutualities, Participations', in Dorothea von Hantelmann en Marjorie Jongbloed, *I promise it's political*, tent. cat., Museum Ludwig, Keulen, 2002, p. 128

4 Ibid. pp. 128-129 e.v. In discussie met Hannah Arendt, Giorgio Agamben en Jean-Luc Nancy werkt Rogoff haar argument theoretisch verder uit in 'Looking Away: Participations in Visual Culture', in Gavin Butt, *After Criticism. New Responses to Art and Performance*, Malden MA/Oxford/Carlton Victoria, 2005, pp. 117-134.

5 Deze kwestie heb ik elders uitvoerig onderzocht in relatie tot het werk van Boris Charnatz. Zie Jeroen Peeters, 'Het ongeziene kijken. Omtrent visualiteit, blinde vlekken en blindheid in het werk van Boris Charnatz en Deep Blue', *Etcetera*, jg. 22 nr. 92 (juni 2004), pp. 25-30 en Jeroen Peeters, 'Dialogues on Blindness. Boris Charnatz', *Dance Theatre Journal*, jg. 21 nr. 2 (te verschijnen).

6 Peter Sloterdijk, *Sferen. I Bellen – microsferologie. II Globen – macrosferologie*, Amsterdam, 2003, pp. 402-409

7 Ibid. p. 443

8 Ibid. p. 442

9 Ibid. pp. 447-452

10 Hans Belting, *Bild-Anthropologie. Entwürfe für eine Bildwissenschaft*, München, 2001, pp. 189-190. In het zevende hoofdstuk onderzoekt Belting de paradigmawissel in het Renaissancebeeld door Dantes beeldtheorie naast werk van Giotto, Masaccio en Michelangelo te plaatsen. Centraal in zijn analyse staat de verhouding tussen zielen, schaduw en beelden, en dus de relatie tussen echte en geschilderde lichamen.

11 Dante Alighieri, *De goddelijke komedie*, vert. Frans van Dooren, Amsterdam 1998, p. 212 (Louteringsberg XI)

12 Ibid. p. 217 (Louteringsberg XII)

13 Ibid. p. 216 (Louteringsberg XII)

14 Voor meer over deze problematiek en over de rol van spoken in de tekeningencyclus van Botticelli, zie Jeroen Peeters, 'Sandro Botticelli's contrappasso. Over de onprettige loutering van de visualiteit op de drempel van een nieuw tijdperk', *Highway 101 – The Journal* #3 (dec. 2000), pp. 13-16.

15 Jonathan Swift, *Gullivers reizen*, Antwerpen/Amsterdam, 1974, pp. 205-206 (III, 5)

16 Zie ook Dirk Pauwels, '[noiz nwarz]', *DW&B*, jg. 146 nr. 5 (okt. 2001), pp. 576-579. Pauwels bespreekt aan de hand van de academici van Lagado de verzuchting dat taal te ruw en leugenachtig is om de fijnzinnige en unieke werkelijkheid te vatten, en staat aansluitend stil bij de betekenis van dans in dit

licht. Swifts satirische voorstel om te communiceren met objecten legde ik ook voor aan choreografe Lisa Nelson, die in haar werk aandacht heeft voor de spanning tussen zintuiglijke en talige relaties die we met objecten aangaan. Zie Jeroen Peeters, 'Materials, dialogues and observations on proximity, walking about Connexive #1: Vera Mantero', *Sarma*, febr. 2004, <http://www.sarma.be/text.asp?id=977>

17 Bertold Brecht, *Vertellingen over meneer K.*, Amsterdam, 1983, p. 5

18 Walter Benjamin, 'Over het begrip van de geschiedenis', in *Idem Maar een storm waait uit het paradijs. Filosofische essays over taal en geschiedenis*, Nijmegen, 1996, pp. 146-147

19 Ibid. p. 144 (these V)

20 Benjamin geciteerd in Willem van Reijen en Norbert Bolz, *Walter Benjamin, Kampen*, 1991, p. 89. Over Benjamins geschiedenisbegrip en de relatie tot zijn kunsttheorie, zie ook Frank Vande Veire, *Als in een donkere spiegel. De kunst in de moderne filosofie*, Amsterdam, 2002, pp. 172-173 en 188-190.

21 Jeroen Peeters, 'Een bevreemdend anachronisme', *De Morgen*, 26 jan. 2005. On-line beschikbaar op <http://www.sarma.be/text.asp?id=1118>

22 Dante Alighieri 1998, p. 211 (Louteringsberg X)

23 Tadeusz Kantor, *Métamorphoses*, Parijs, 1982, p. 48

24 Ibid.